

การอวตารในศาสนาฮินดู*

The Avatār in Hinduism

แคทธีรียา อังทองกำเนิด**

Catthaleeya Aungthonggumnerd

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาความคิดเรื่องการอวตารในศาสนาฮินดูตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านความหมาย พันธกิจ การสำแดงรูป และระดับการอวตาร โดยศึกษาจากคัมภีร์ภควัทปุราณะ คัมภีร์ตีวปุราณะ และคัมภีร์ต่าง ๆ ในศาสนาฮินดู รวมไปถึงการศึกษาตัวอย่างองค์อวตารในยุคปัจจุบัน อาทิ ท่านโส บาบาแห่งเซอร์ดี และท่านศรี สัตยา โส บาบา ผลการศึกษาพบว่า การอวตารคือ การแบ่งภาคหรือการลงมาของเทพเจ้าสู่โลกมนุษย์ ด้วยมีพันธกิจสำคัญในการลงมาปราบสั่งสอนและชี้นำหนทางไปสู่สัจธรรมสูงสุด และเป็นต้นแบบการประพฤติปฏิบัติแก่มนุษย์ การสำแดงรูปขององค์อวตารนั้นปรากฏในรูปมนุษย์ อมนุษย์ และสัตว์ แม้องค์อวตารจะถูกจำกัดในร่างมนุษย์ อมนุษย์ และสัตว์ แต่ยังคงดำรงคุณสมบัติเอก เช่นเดียวกับพระเจ้าคือ ทรงไว้ด้วยมหิทธานุภาพ ความเป็นสัพพัญญู และปรากฏพระองค์ในทุกหนทุกแห่ง ระดับการอวตารขององค์อวตารนั้นสามารถแบ่งได้ 2 ระดับคือ การอวตารย่อย และการอวตารใหญ่

คำสำคัญ: อวตาร; ศาสนาฮินดู; ปุราณะ

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “อาร์คีไทป์อวตาร: ปรากฏการณ์ทางเทพปกรณัมในศาสนาฮินดูและพระพุทธศาสนา” โดยมี ศาสตราจารย์ พิเศษ ดร.กิงแก้ว อัดถากร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์.

** นิสิตปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาคหิตวิทยา ภาควิชาวรรณคดีและคหิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์และอาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์. ติดต่อได้ที่: lovely_nekojang@hotmail.com

Abstract

This study aimed to investigate the concept of avatars in Hinduism from the past up to present in terms of meaning, obligation, manifestation, and levels of avatar. The study was conducted from Bhāgavata Puraṇa, Siva Puraṇa and other sacred books, as well as examples of avatars at present, including Sai Baba of Shirdi and Sri Sathya Sai Baba. It was found that the phenomenon of an avatar is a reincarnation of a deity obliged to subdue, teach, act as a role model, and guide humanity to the ultimate truth. The manifestation of avatars is in forms of human beings, supernatural beings, and animals. Although avatars may come in such three forms, they possess deity properties, including omnipotence, omniscience and omnipresence. In addition, there are two levels of avatar, namely direct and indirect avatars.

Keywords: Avatār; Hinduism; Purāṇa

บทนำ

อวตาร เป็นความคิดที่พบได้ในคัมภีร์และเทพปกรณัมต่าง ๆ ในศาสนาฮินดู เมื่อใดก็ตามที่โลกเกิดภาวะวิกฤต ธรรมะเสื่อมลง อธรรมเจริญขึ้น เมื่อนั้นพระเจ้าผู้ทรงสถิตอยู่เบื้องบนจะอวตารลงมาสู่โลกเพื่อช่วยเหลือเทพ หรือมนุษย์ที่กำลังได้รับความเดือดร้อน ณ ขณะนั้น ดังข้อความที่พระกฤษณะได้ประกาศกับอรชุนถึงการอวตารลงมาสู่โลกมนุษย์ของพระองค์ ในคัมภีร์ภควัทคีตว่า

“การต! เมื่อธรรมเสื่อมเสียไป อธรรมเจริญขึ้นในกาลใด ๆ
อาตมาย่อมสำแดงตนให้ปรากฏในกาลนั้นๆ เพื่อรักษาสาธุชน
เพื่อปราบปรามทุรชน และเพื่อผดุงธรรม อาตมาจึงได้สำแดงตนให้
ปรากฏในทุกๆ ยุค” (กฤษณะไทวปายนุยาส, 2509: 52)

ภาพที่ 1 ภาพแสดงอวตารช่วงแรกของพระวิษณุ (ค.ศ.1834)

วาดโดยศิลปินชาวอิตาลี Giulio Ferrario

ภาพจาก: www.columbia.edu

เรื่องราวการอวตารที่คนไทยรับรู้กันทั่วไปคือ การอวตารของพระวิษณุ หรือพระนารายณ์ ดังที่ปรากฏในลิลิตนารายณ์สิบปาง พระราชนิพนธ์ใน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่กล่าวถึงการอวตารของพระวิษณุ จำนวน 10 ปาง ได้แก่ มัตสยวตาร กูรมาวตาร วราหาวตาร นรสิงหาวตาร วามนาวตาร ปรศุรามาวตาร รามาจันทรวตาร กฤษณาวตาร พุทธาวตาร และ กัลกยวตาร ซึ่งความจริงแล้วการอวตารของพระวิษณุนี้มีจำนวนมากกว่าที่เรา รู้กันโดยทั่วไป ดังเช่น ภาควัตปุราณะ (Bhāgavata Purāṇa) กล่าวถึงการ

อวตารของพระวิษณุไว้จำนวน 22 ปาง ได้แก่ 1. พราหมณ์หนุ่มผู้ถือพรหมจรรย์ 2. วราหะ (Varāha) 3. นารทะ (Nārada) 4. ฝาแฝดนระ (Nara) และนารายณะ (Nārāyaṇa) 5. กบิละ (Kapila) 6. ทัตตเตรยะ (Dattatreya) 7. ยัชญะ (Yajña) 8. ฤษภะ (Rṣabha) 9. ปฤถุ (Pṛthu) 10. มัตสยะ (Matsya) 11. กูรมะ (Kūrma) 12. ธันวันตริ (Dhanvantari) 13. โมหินี (Mohinī) 14. นรสิงห์ (Narsimha) 15. วามนะ (Vāmana) 16. ปรัศุราม (Paraśurāma) 17. วยาสะ (Vyāsa) 18. ราม (Rāma) 19. พลราม (Balarāma) 20. กฤษณะ (Kṛṣṇa) 21. พุทธะ (Buddha) 22. กัลกิ (Kalki) ซึ่งการอวตารของเทพลงมาสู่โลกมนุษย์นั้นไม่สามารถมีผู้ใดนับได้แน่ชัด ดังที่ พระวิษณุกล่าวถึงการอวตารของพระองค์แก่มูกุนทะ (Mucukunda) ไว้ในภาควัตถุปุราณะว่า

พระราชา ที่รัก! การอวตาร พฤติ และนามของฉัน มีมากมายเหลือคณานับ มีจำนวนที่ไม่สิ้นสุด แม้แต่ฉันนับเป็นไปไม่ได้ที่จะนับจำนวนสิ่งเหล่านี้ [...]

แม้กระทั่งผู้ยิ่งใหญ่ (เช่น ท่านปราชญ์, ไวยาศน์ปายณะ เป็นต้น) ผู้ซึ่งพยายามอธิบายการลงมาของฉัน และพฤติในอดีต ปัจจุบัน และอนาคตได้ถูกต้อง ไม่มีใครสามารถนับได้สิ้นสุด

(Shastri, 1999: 1575-1576)

นอกเหนือจากเรื่องราวการอวตารของพระวิษณุแล้ว การอวตารของพระศิวะก็เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในประเทศอินเดีย พระศิวะอวตารสู่โลกมนุษย์หลายต่อหลายครั้ง การอวตารของพระศิวะเช่น อรธนาตริศวร ไภรวะ ศรภะ นันทิน คฤหปติ ยักษะศวร ไวศยนาถ วฤษะเศ ทวิเศศวร ปิปปลาทะ เป็นต้น

ในวัฒนธรรมฮินดู การจะนับถือเทพองค์ใดเป็นใหญ่กว่ากันนั้นขึ้นอยู่กับว่าผู้นั้นนับถือลัทธิใดเป็นใหญ่ หากนับถือลัทธิไวษณพนิกายก็จะนับถือพระวิษณุเป็นใหญ่ หากนับถือลัทธิไศวนิกายก็จะยกย่องพระศิวะเป็นใหญ่ และนอกจากการอวตารของพระศิวะและพระวิษณุแล้ว ยังมีการกล่าวถึงการอวตารของเทพองค์อื่นๆ เช่น พระอุมา พระลักษมี พระคเณศ เป็นต้น

บทความนี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเรื่องการอวตารในศาสนาฮินดูในด้านความหมาย พันธกิจ การสำแดงรูป และระดับการอวตารของเทพเจ้าในศาสนาฮินดู โดยศึกษาจากภาควัตถุปุราณะ ติวปุราณะ และคัมภีร์ต่างๆ รวมถึงศึกษางานเขียนที่เกี่ยวข้องกับชีวประวัติขององค์อวตารในยุคปัจจุบันได้แก่ ท่านโส บาบาแห่งเซอร์ดี และท่านศรี สัตยา โส บาบา

ความหมายของคำว่าอวตาร

จากการศึกษาความหมายของคำ อวตาร จากแหล่งข้อมูลต่างๆ สามารถจำแนกความหมายของคำอวตารได้ดังนี้คือ

1. อวตารคือ การแบ่งภาคหรือการลงมา

กรุณา กุศลาสัยและ เรืองอุไร กุศลาสัย (2550: 308) กล่าวถึงความหมายของคำ อวตาร ตามรูปศัพท์ ไว้ว่า

การก้าวลงมาเกิด การข้ามลงมาเกิด หรือการแบ่งภาคลงมาเกิด
(จากธาตุ อว+ตถา)

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 (2546: 1338) ให้ความหมายของคำ “อวตาร” ไว้ว่า แบ่งภาคมาเกิดในโลก (ใช้แก่ พระนารายณ์) เช่น พระนารายณ์อวตารเป็นปลา จากความหมายในพจนานุกรม จะเห็นได้ว่า คำว่าอวตาร จำกัดใช้อยู่กับพระนารายณ์ เป็นส่วนใหญ่ เหตุด้วยไทยเรารับรู้เรื่องราวการอวตารของพระนารายณ์กันอย่างแพร่หลาย ซึ่งความจริงแล้วยังมีการอวตารของเทพองค์อื่นๆ ในวัฒนธรรมฮินดู ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

ส่วน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (2516: 89) มีพระบรมราชธิบายความหมายของคำ อวตาร ไว้ว่า

คำว่า อวตาร ใช้เป็นศัพท์ซึ่งแปลว่า การลงมาก็ได้ หรือใช้เรียกผู้วิเศษซึ่งสมมติว่าเป็นพระเจ้าแบ่งภาคลงมาก็ได้ และพระเป็นเจ้าองค์ใดๆ หรือเทวดาใดๆ แบ่งภาคลงมาก็นับว่าเป็นอวตาร

จากพระบรมราชาธิบายของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้คำว่า อวตาร ในความหมายที่กว้างออกไป กล่าวคือ การใช้คำว่า อวตาร ไม่ได้จำกัดใช้ เฉพาะพระเจ้า แต่สามารถใช้ได้กับเทวดาทั่วไปที่แบ่งภาคลงมาบนโลก ซึ่งคำว่า เทวดาในที่นี้จะหมายถึงเทพมากกว่าเทวดาทั่วไป พระมหาเทพจะอวตาร ลงมาสู่โลกเมื่อมีเทพไปทูลอัญเชิญ ดังที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (2516: 98) มีพระบรมราชาธิบายว่า “ลงมาต่อเมื่อมีทวยเทพสิทธิ์าไปอัญเชิญเป็นพิเศษ”

2. อวตารคือ ผู้หลุดพ้นโดยสมบูรณ์

สวามีกริยานันตะ (Kriyananda, 2007: 157) ให้ความหมายของคำ อวตาร ในเชิงคุณสมบัตินี้ว่า

ผู้ซึ่งบรรลุมฤกษะโดยสมบูรณ์ ถึงกระนั้น ยังปกป้องโลกด้วยความเมตตา “ไร้ความปรารถนา” เพื่อนำความเข้าใจมาสู่โลก และดังนั้นจึงเกิดอีกในสภาพที่เป็นอิสระอย่างสมบูรณ์ กลับมา ด้วยพลังจิตวิญญาณที่ไร้ขีดจำกัด บุคคลผู้นั้นคือองค์อวตาร

คำว่า อวตาร ในความหมายของสวามีกริยานันตะ องค์อวตารเป็นผู้ที่มีอิสระภาพอย่างสมบูรณ์ ลงมาสู่โลกเพื่อปกป้อง และนำความเข้าใจมาสู่โลกมนุษย์ เป็นผู้มีพลังไร้ขีดจำกัด

3. อวตารคือ ผู้ที่ลงมาด้วยมีวัตถุประสงค์เพื่อปฏิบัติการกิจ

เจฟฟรี อาร์มสตรอง (Armstrong, 2010: 4) กล่าวถึงความคิดเรื่องการ อวตารไว้ว่าเป็นการลงมาที่มีวัตถุประสงค์ ดังข้อความว่า

พระเจ้ามีจุดมุ่งหมายลงมาสู่โลกในร่างของมนุษย์ (ซึ่งปรากฏให้เราเห็นเป็นบุคคล) ทำพันธกิจให้สำเร็จตามความต้องการ ณ ขณะนั้น

จะเห็นว่า คำจำกัดความดังกล่าว จำกัดรูปขององค์อวตารไว้ในร่างมนุษย์เท่านั้น แต่ความจริงแล้วเทพเจ้าอวตารลงมาในรูปที่หลากหลาย อวตารเป็นมนุษย์ อมนุษย์ และสัตว์ ทั้งนี้ผู้วิจัยจะกล่าวเรื่องการสำแดงรูปขององค์อวตารอย่างละเอียดไว้ในหัวข้อการสำแดงรูปขององค์อวตารต่อไป

จากความหมายทั้งหมดข้างต้น เราสามารถสรุปความหมายของคำว่า อวตาร ได้ว่า อวตาร หมายถึง การลงมาหรือการแบ่งภาคของพระเจ้าหรือเทพลงมาสู่โลกมนุษย์ ในรูปของมนุษย์ อมนุษย์ หรือสัตว์ อวตารลงมาสู่โลกด้วยความสมัครใจ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปฏิบัติพันธกิจตามความต้องการในแต่ละกาลเทศะ

พันธกิจของการอวตาร

เทพอวตารลงมาสู่โลกเพื่อทำพันธกิจต่างๆ ที่ได้รับการร้องขอตามความต้องการของโลก ณ ขณะนั้น พันธกิจของการอวตารได้แก่ บำราบทุรชน ขจัดอธรรม ดำรงไว้ซึ่งธรรมะ เป็นแบบอย่าง สั่งสอนชี้แนะหนทางไปสู่สัจธรรมสูงสุด ซึ่งพันธกิจต่างๆ เหล่านี้ ล้วนมีจุดประสงค์เพื่อช่วยเหลือและธำรงรักษาโลกให้ดำรงไว้ซึ่งความสงบสุข

จากการศึกษาพันธกิจการอวตารที่ปรากฏในภาควัตถุปุราณะ ศิวปุราณะ คัมภีร์เล่มอื่นๆ ในศาสนาฮินดู และชีวิตองค์อวตารร่วมสมัยท่านศรี สัตยา ไส บาบา สามารถจำแนกพันธกิจการอวตารไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. การอวตารลงมาปราบ

เมื่อใดก็ตามที่โลกเกิดความวุ่นวาย เหล่าอธรรมเกิดความอหังการ ก่อความไม่สงบ เหล่าเทพต่างร้องขอให้พระวิษณุ พระศิวะ หรือพระอูมา อวตารลงมาปราบเหล่าอธรรม และนำความสงบกลับคืนสู่โลกมนุษย์ ตัวอย่างเช่น การอวตารของพระวิษณุ ได้แก่ เมื่อครั้งหิรัณยกติปुชมเหงรังแกเหล่าเทพและฤาษี เทพและฤาษีจึงพากันเข้าเฝ้าพระวิษณุเพื่อร้องขอความช่วยเหลือ พระวิษณุจึงอวตารเป็นนรสิงห์ (ครึ่งมนุษย์ครึ่งสิงห์) มาปราบหิรัณยกติปु หรือเมื่อพราหมณ์ถูก กษัตริย์รังแก พระวิษณุอวตารเป็นพราหมณ์ปรศุรามมาปราบอชุนกษัตริย์ผู้

ข่มเหงรังแกพราหมณ์ และเมื่อพระวิษณุอวตารพระองค์เป็นพระกฤษณะ ได้สังหารอสูรต่างๆ ที่สร้างความเดือดร้อนให้แก่มนุษย์ เช่น นรกาสูร เชนกะ ศังขจุฑะ เป็นต้น การอวตารของพระศิวะ อาทิ เมื่อครั้งเหล่าเทพถูกอสูรราวี พระศิวะอวตารลงมาเกิดเป็นบุตรของนางสूरกีเพื่อสังหารแทตย์ และปกป้องเหล่าเทพใน 11 รูป ได้แก่ กपालิน ปิงคละ ภัมะ วิรูปากษะ วิโลหิต ศาสตฤ อชปาท อหिरพุชณะ ศิวะ จัณฑะ และ ภาวะ การอวตารของพระแม่อุมาเช่น อวตารในรูปเกาศิกิ เพื่อปราบอสูรศุมกะ และนิศุมกะ อวตารในรูปทุรคา เพื่อปราบแทตย์ทุรคาม เป็นต้น

องค์อวตารไม่เพียงแต่ทำหน้าที่ปราบเหล่าอธรรมเท่านั้น พระองค์ยังทำหน้าที่กำจัดหังการของเหล่าเทพที่หลงใหลไปกับมายาต่างๆ ดังเช่น การอวตารของพระศิวะลงมาปราบนรสิงห์ หรือพระนารายณ์อวตารที่สร้างความเดือดร้อนให้เหล่าเทพทั้งหลาย นรสิงห์เมื่อปราบหิรัณยกิपीได้แล้วเปลวเพลิงแห่งความเดือดดาลของนรสิงห์ยังไม่ลดลง เหล่าเทพจึงต้องทูลเชิญพระศิวะลงมาปราบ พระศิวะอวตารลงมาในรูปของศรภะกล่าวเตือนนรสิงห์ แต่ด้วยอหังการนรสิงห์ไม่เชื่อและกล่าวลบหลู่ว่าตนเป็นใหญ่กว่าเทพทุกองค์ พระศิวะจึงสำแดงพระองค์ในรูปพินกร ผมแผ่ยุงเหยิง มีปีกและจะงอยปากเหมือนนกต่อสู้กับนรสิงห์ ด้วยกำลังที่เหนือกว่าทำให้นรสิงห์พ่ายแพ้ ยอมศิโรราบต่อพระองค์ จากตัวอย่างเหตุการณ์นี้สังเกตได้ว่าคิรูปุระณะยกย่องพระศิวะเหนือพระวิษณุ ในภาควิตปุระณะไม่ปรากฏเหตุการณ์ดังที่กล่าวไว้ในคิรูปุระณะแต่อย่างไร

อีกเหตุการณ์หนึ่ง เมื่อครั้งที่เหล่าเทพได้ดื่มน้ำอมฤตที่ได้จากการกวนเกษียรสมุทร ก็เกิดความอหังการขึ้น พระศิวะทรงอวตารเป็นยักษ์เศศวรเพื่อปราบอหังการของเหล่าเทพ ยักษ์เศศวรสร้างถ้ำถึงสาเหตุที่เหล่าเทพทั้งหลายมารวมกันว่ามีวัตถุประสงค์เพื่ออะไร ด้วยความอหังการ เหล่าเทพจึงตอบไปว่า พวกตนคือวีรบุรุษผู้ยิ่งใหญ่ ผู้สังหารแทตย์เหล่านี้ ยักษ์เศศวรได้ฟังดังนั้น จึงขอให้เหล่าเทพใช้อาวุธของเทพแต่ละองค์ฝ่าใบหญ้าให้ดู แต่ไม่มีเทพองค์ใดทำได้สำเร็จ จึงรู้ว่า

¹ ดูเพิ่มเติมใน *Ancient Indian Tradition and Mythology* vol. 3 ตอน พระศิวะอวตารเป็นศรภะ.

เป็นมาของการของพระศิวะ พวกมันคลายจากความอหังการ² และในปางกาลละ-ไภรวะ พระศิวะอวตารลงมาเพื่อปราบอหังการของพระพรหมและพระวิษณุ ดังที่ กิงแก้ว อรรถาการ (2552: 21) กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ว่า

คราวหนึ่งพระศิวะปรากฏพระองค์ในปางกาลละ-ไภรวะ ปราบอหังการของพระพรหมและพระวิษณุ ในครั้งนั้นทรงเจ็ดเศียรที่ห้าของพระพรหมด้วยเล็บของนิ้วพระหัตถ์ซ้าย และทรงสำแดงว่าพระศิวะนั้นแล คือ ปรมาตมัน ทรงไว้ซึ่ง สัต (ความดำรงอยู่) จิต (ความรู้) และอาณันตะ (ความเกษม) และด้วยประการฉะนี้ จึงเป็นที่สยบยอมรับทั้งของพระพรหมและพระวิษณุ

จากตัวอย่างทั้งหมดข้างต้น จะเห็นได้ว่า การอวตารของพระวิษณุ พระศิวะ และพระอุมา เพื่อปราบอสูรและเหล่าเทวดานั้น เป็นพันธกิจที่ช่วยปกป้องโลกให้กลับคืนสู่ความสงบสุขอีกครั้ง องค์อวตารไม่เพียงทำหน้าที่ปราบอสูรเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่ปราบความอหังการของเทพที่หลงใหลไปกลับอำนาจมาหาที่พระมหาเทพสร้างขึ้นอีกด้วย

2. การอวตารลงมาทำหน้าที่สอนและชี้นำหนทางไปสู่สัจธรรมสูงสุด

บทบาทการทำหน้าที่สั่งสอนและชี้นำผู้ที่หลงผิดจากธรรมะให้กลับคืนสู่หนทางที่ถูกต้อง เป็นพันธกิจหนึ่งที่สำคัญขององค์อวตาร ดังที่ทานโส บาบาได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ว่า “เมื่อใดก็ตามที่มนุษย์เผลอไปอย่างไร้จุดหมายและไร้ความหมาย องค์อวตารจะมาเตือนและแสดงหนทางแก่มนุษย์” (Courtois, 2008: 7) เช่นเดียวกับ Armstrong (2010: 146) ได้กล่าวถึงพันธกิจขององค์อวตารไว้ว่า องค์อวตารมีหน้าที่เปิดเผยวิวัฒนาการจากเบื้องบน เพื่อนำทางมนุษย์ผู้หลงทางกลับคืนสู่

² ดูเพิ่มเติมใน *Ancient Indian Tradition and Mythology* vol. 3 ตอน พระศิวะอวตารเป็นยักษ์เศตร.

แหล่งต้นธาตุที่จากมา ดังข้อความว่า “อวตารทุกๆ พระองค์ ขณะที่ยังลงมา มีพันธกิจที่เกี่ยวข้องกับปัญหาเฉพาะของโลก ณ ขณะนั้น นอกเหนือไปจากนั้น แต่ละองค์ ยังมีหน้าที่เปิดเผยวิวัฒนาการหรือแสดงความรู้เพื่อให้มนุษย์แห่งทะลุมิติเบื้องบน”

การอวตารลงมาทำหน้าที่สอนและชี้นำหนทางไปสู่สัจธรรมสูงสุด เช่น เมื่อครั้งพระวิษณุอวตารลงมาสู่โลกในรูปของพระกฤษณะ พระกฤษณะทำหน้าที่แนะนำสั่งสอนอรชุน ดังจะเห็นได้จากคัมภีร์ภควัทคีตา ที่กล่าวถึงภารกิจของพระกฤษณะองค์อวตารของพระวิษณุลงมาสู่โลกเพื่อสอนและชี้นำหนทางที่ถูกต้องให้แก่พระอรชุน พระอรชุนไม่ปรารถนาจะทำสงครามกับฝ่ายการพ ด้วยไม่ต้องการต่อสู้กับเหล่าญาติและครูบาอาจารย์ พระกฤษณะเตือนให้พระอรชุนคำนึงถึงหน้าที่ของกษัตริย์ในการทำสงครามที่ชอบธรรม อีกทั้งยังเปิดเผยคำสอนหลักปฏิบัติที่จะนำไปสู่โมกษะ อันได้แก่ สังขยโยค (หลักรู้) กรรมโยค (หลักปฏิบัติ) ญาณกรรมสันยาสโยค (หลักจำแนกญาณ) กรรมสันยาสโยค (หลักแห่งการสละกรรม) ธ्यानโยค (หลักการเข้าฌาน) ญาณโยค (หลักญาณ) อักษรพรหมโยค (หลักพรหมผู้ไม่เสื่อมเสีย) ราชวิทยาราชคุหุโยค (หลักเจ้าแห่งวิทยา) วิญญูโยค (หลักทฤษฎีศักดิ์) วิศรุรูปทรรศนโยค (หลักการเห็นธรรมกาย) ภักติโยค (หลักภักดี) เกษตรชฎยวิภาคโยค (หลักจำแนกร่างกายและผู้รู้ร่างกาย) คุณดริยวิภาคโยค (หลักจำแนกคุณสมบัติ) ปุรุโษตตมโยค (หลักว่าด้วยบุรุษผู้ประเสริฐ) ไทวาสุร สมบัตวิภาคโยค (หลักว่าด้วยการจำแนกทิพสมบัติและอสุรสมบัติ) ศรัทธาตริยวิภาคโยค (หลักจำแนกศรัทธาสามอย่าง) และโมกษสันยาสโยค (หลักว่าด้วยการสละซึ่งเป็นปฏิบัติแห่งโมกษะ)³

อีกตัวอย่างหนึ่ง เมื่อพระวิษณุอวตารเป็นกบิละ ได้อธิบายหลักกัทธิสังขยะ หนทางไปสู่อาตมันในทางเทวหุติผู้เป็นมารดาฟ้าง และเมื่ออวตารเป็นฤษณะ พระองค์ได้เผยแผ่หนทางที่จะนำไปสู่โมกษะ เป็นต้น

³ ดูเพิ่มเติมใน *ศรัทธาภควัทคีตา*.

ท่านศรี สัตยา ไส บาบา องค์อวตารในยุคปัจจุบันที่เพิ่งเสียชีวิตไปนั้น ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายการอวตารลงมาสู่โลกมนุษย์ของท่านไว้ว่า “เราได้มาเพื่อซ่อมหนทางสายหลักที่สร้างไว้แต่โบราณกาลเพื่อจะนำพามนุษย์ไปยังพระมหาเทพ จงเป็นวิศวกรเป็นผู้ตรวจตราและเป็นคนทำงานที่ชำนาญงานและมีความจริงใจเถิด และมาร่วมงานกับเรา คัมภีร์พระเวท พระอุปนิษัท และศาสตร์ทั้งหลายคือหนทางที่เรากล่าวถึง เรามาเพื่อเปิดเผยให้เห็นและเพื่อฟื้นชีวิตคัมภีร์เหล่านี้” (เมอร์เฟิต, 2551: 6)

จะเห็นได้ว่า ไม่ว่าจะอดีตหรือปัจจุบัน เมื่อใดที่มนุษย์หลงจากเส้นทางแห่งธรรม เมื่อนั้นพระมหาเทพจะอวตารลงมาช่วยเหลือมนุษย์ นำมนุษย์คืนสู่หนทางแห่งสัจธรรมสูงสุด

3. การอวตารลงมาเป็นต้นแบบ

พันธกิจที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการอวตาร ก็คือการเป็นแบบอย่างการประพฤติปฏิบัติ และวางรากฐานต่างๆ ให้แก่มนุษย์ ยกตัวอย่างเช่น การเสด็จอวตารสู่โลกมนุษย์ของพระคิเวโนปางต่างๆ เช่น ปางโยคีทักษณามูรติ มีพันธกิจเพื่อ “วางรากฐานให้กับผู้ที่ประสงค์จะบำเพ็ญเพียรทำจิตให้หนึ่งและสละความสุขทางโลกียวิสัยออกบวชเป็นฤาษีชีไพร ดำรงตนอยู่ในอาศรมวานปรสธ และสันยาสี” (กิงแก้ว อตถการ, 2552: 21)

และเมื่อครั้งเสด็จลงมาสู่โลกเพื่อเป็นต้นแบบให้แก่ท่านภารตมุนินั้น สาเหตุสำคัญนอกจากจะเพื่อเป็นต้นแบบการร่ายรำที่ก่อให้เกิดนาฏยศาสตร์แล้ว อีกเหตุผลหนึ่งเพื่อ “ให้ท่านเหล่านั้นได้จดจำมิใช่เพียงลีลาของรูปร่าย แต่หากเพื่อให้เกิดการหยั่งรู้ถึงความหมายที่เชื่อมโยงกับเบื่องลีลทางจิตวิญญาณจนผู้ปฏิบัติและผู้ชมสามารถเข้าถึงทั้งสุนทรียรส และปัญญาทางเทพปรกณด้วย” (กิงแก้ว อตถการ, 2552: 21)

การอวตารของพระวิษณุมาเป็นต้นแบบให้กับมนุษย์ เช่น เมื่อครั้งอวตารสู่โลกในรูปของพระฤษณะ นอกจากพระฤษณะจะเผยแผ่คำสอนและชี้แนะหนทางสู่

โมกษะแล้ว พระฤษณะยังทำหน้าที่เป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิตทั้งทางโลกและทางธรรมให้แก่ประชาชน เป็นต้น

องค์อวตารในยุคปัจจุบันอย่างเช่น ท่านไล บาบาแห่งเซอร์ตี และท่านศรี สัตยา ไล บาบา ต่างก็ทำหน้าที่เป็นแบบอย่างการปฏิบัติให้แก่ผู้ที่นับถือ ท่านไล บาบาแห่งเซอร์ตี จะประพฤติปฏิบัติตนเป็นต้นแบบให้แก่ผู้ที่นับถือท่าน ดังที่ Rigopoulos (1993: 86) กล่าวถึงท่านไว้ว่า “บาบาถ่ายทอดคำสอนของท่านโดยผ่านวิถีชีวิตมากกว่าคำพูด ชีวิตของท่านคือสารสาระ” เช่นเดียวกับท่านศรี สัตยา ไล บาบา กิจวัตรของท่านในแต่ละวัน เป็นสารสาระที่ท่านประพฤติเป็นแบบอย่างแก่สานุศิษย์ ดังที่จอห์น ฮิสลอป กล่าวไว้ว่า “ชีวิตของบาบา คือ สารสาระ ตัวตนของท่านคือ เปลวไฟแห่งความรัก และทุกขณะในชีวิตของท่าน ท่านอุทิศตนเพื่อช่วยเหลือผู้คนซึ่งเรียกหาท่านด้วยความรัก” (Hislop, 1985: 148)

กล่าวโดยสรุปถึงภารกิจขององค์อวตาร พระเจ้าอวตารลงมาบนโลกมนุษย์ด้วยความตั้งใจที่จะลงมามีการกิจต่างๆ บนโลกมนุษย์ ยามเมื่อโลกเรานั้นมีวิกฤตการณ์ต่างๆ เกิดขึ้น พระองค์อวตารลงมาเพื่อรักษาและช่วยเหลือโลก ตักเตือนมนุษย์ กระตุ้นจิตวิญญาณและฟื้นฟูศรัทธา เปิดเผยวิวัฒนาการจากเบื้องบนและนำทางให้มนุษย์ดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทางในชีวิตที่ถูกต้อง ในยุคแรกๆ นั้น พระเจ้าอวตารลงมาเพื่อปราบเหล่าอธรรม ส่วนในยุคหลังโลกเจริญก้าวหน้ามากขึ้น มนุษย์ให้ความสำคัญกับการพัฒนาวัตถุมากกว่าเรื่องของการพัฒนาจิตใจ มนุษย์ห่างไกลจากศาสนา และหลงระเหิดเดินทางในกระแสโลกแห่งวัตถุอย่างไร้จุดหมายและไร้ความหมาย ความปรารถนาปลายทางในชีวิตของมนุษย์นั้นจึงเป็นเรื่องของความปรารถนาในการครอบครองวัตถุสิ่งของและปรารถนาถึงความร่ำรวยมีชีวิตที่สุขสบายจนหลงลืมต้นธาตุที่มา จิตใจมนุษย์เสื่อมถอย พระเจ้าจึงต้องอวตารลงมาเพื่อเผยแผ่และฟื้นฟูธรรมะ เป็นแบบอย่างการปฏิบัติตนและแนะนำหนทางในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องให้แก่มนุษย์

การสำแดงรูปขององค์อวตาร

พระเจ้าอวตารสู่โลกมนุษย์ สำแดงพระองค์ในรูปมนุษย์ อมนุษย์ และสัตว์ องค์อวตารจะสำแดงองค์ในรูปใดนั้นขึ้นอยู่กับพันธกิจที่ได้รับการร้องขอ ณ ขณะนั้น จากการศึกษาการสำแดงรูปขององค์อวตารสามารถจำแนกได้ 2 ประเภท ดังนี้

1. การสำแดงรูปในร่างมนุษย์

พระเจ้าอวตารสู่โลกในรูปมนุษย์ที่หลากหลาย เช่น อวตารเป็นฤๅษี เมื่อครั้งพระวิษณุอวตารเป็น นร และนารายณะ อวตารเป็นพราหมณ์ เมื่อครั้งพระคิเวอวตารเป็น ทวีเขตร อวตารเป็นกษัตริย์ เมื่อครั้งพระวิษณุอวตารเป็น พระราม และพระปฤถ อวตารเป็นพ่อค้า เมื่อพระคิเวอวตารเป็น ไวศยนาถ อวตารเป็นนักเดินร่ำเมื่อพระคิเวอวตารเป็นสุนทรตกนาฏ อวตารเป็นนายพราน เมื่อพระคิเวอวตารเป็นกิราตะ เป็นต้น

การอวตารของพระเจ้าลงมาในรูปมนุษย์นั้น เหตุผลเบื้องต้น เพื่อให้มนุษย์ปฏิบัติเกรงกลัวหรือหลีกเลี่ยงพระองค์ ดังที่ท่านไส บาปากกล่าวไว้ว่า “พระเจ้าต้องพูดภาษามนุษย์ มีพฤติกรรมเป็นมนุษย์ ในฐานะที่เป็นสมาชิกของเผ่าพันธุ์มนุษย์ มิฉะนั้นแล้วมนุษย์อาจปฏิเสธและทอดทิ้ง หรือกลัว และหลีกเลี่ยงพระองค์” (Courtois, 2008: 15) เมื่อมนุษย์รับรู้ถึงความเป็นสมาชิกเผ่าพันธุ์เดียวกันแล้ว การถ่ายทอดคำสอนและธรรมะต่างๆ ให้แก่มนุษย์ก็ง่ายขึ้น

การอวตารลงมาในร่างมนุษย์นั้น นอกจากจะช่วยให้พระเจ้ากับมนุษย์ติดต่อสื่อสารกันได้แล้ว การปรากฏพระองค์ในรูปมนุษย์ยังถือเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตนให้แก่มนุษย์อีกด้วย ดังที่ท่านไส บาปากกล่าวว่า “พระเจ้าผู้รู้รูป [พระเจ้า] เสด็จเข้าสู่รูปมนุษย์นั้น เพื่อผสมผสานกับมนุษย์ และสร้างตัวอย่างและอุดมการณ์สำหรับมนุษย์ พระองค์ทรงถ่ายทอดให้กับพวกเขาทุกแง่มุมที่พวกเขาควรเรียนรู้” (Courtois, 2008: 15)

การปรากฏพระองค์ในร่างมนุษย์นั้น องค์อวตารสามารถแสดงอารมณ์อ่อนไหว และแสดงพฤติกรรมต่างๆ เฉกเช่นเดียวกับมนุษย์ เพื่อให้มนุษย์และองค์อวตารใกล้ชิดกันยิ่งขึ้น ดังที่ เฮาเวิร์ด เมอร์เฟต (2551: 6) ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ว่า “เราอาจประหลาดใจที่ได้พบการสำแดงออกซึ่งการเป็นมนุษย์ทำนองนี้ในบุคลิกภาพของเทพเจ้าอวตาร แต่จะอย่างไรก็ตามที่ สิ่งเหล่านี้แหละที่นำพาพระองค์เข้ามาใกล้เรายิ่งขึ้น ช่วยให้เราสามารถเข้าใจพระองค์ได้ แม้จะเป็นส่วนเล็วเล็วๆ ของคุณลักษณะอันเป็นทิพย์ที่เลยพ้นลักษณะของมนุษย์ ด้วยเหตุนี้การมีข้อบกพร่องบ้างเล็กน้อยๆ จึงทำให้องค์อวตารสามารถผลักดันให้เกิดสวัสดิภาพขึ้นในหมู่มนุษย์”

2. การสำแดงรูปในร่างอื่นๆ

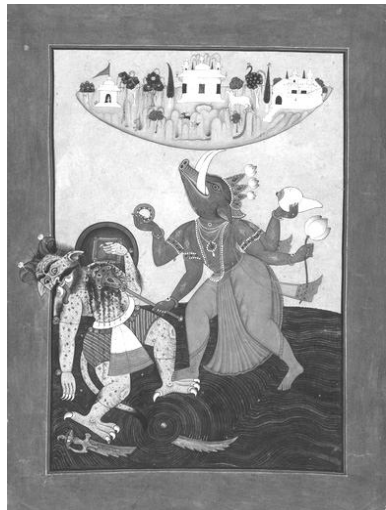
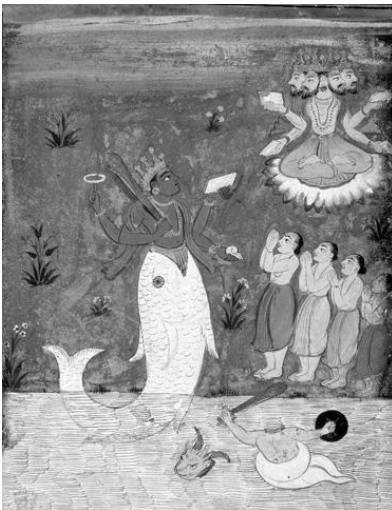
องค์อวตารนอกจากจะแสดงพระองค์ในร่างมนุษย์ องค์อวตารยังปรากฏพระองค์ในรูปสัตว์ และอมมนุษย์ อีกด้วย ดังจะเห็นได้จากเรื่องราวการอวตารของพระวิษณุเมื่อลงมาปราบยุคเข็ญในโลกมนุษย์ พระวิษณุสำแดงพระองค์ในรูปสัตว์ ตัวอย่างเช่น อวตารลงมาเป็นปลาใน มัตสยวตาร อวตารลงมาเป็นเต่าใน กูรมาวตาร อวตารลงมาเป็นหมีป่าใน วราหาวตาร เป็นต้น สำหรับการอวตารลงมาเป็นอมมนุษย์ได้แก่ การอวตารลงมาเป็นนรสิงห์ ครึ่งคนครึ่งสิงห์ใน นรสิงหาวตาร เป็นต้น

กรุณา กุศลาสัย และเรืองอุไร กุศลาสัย กล่าวถึงพัฒนาการการอวตารในรูปต่างๆ ในแง่สังคมวิทยาไว้ว่า

...เราจะเห็นได้ว่า ลำดับที่พระผู้เป็นเจ้าแบ่งภาคลงมาเกิดในมนุษย์โลกตามเทพนิยายของชาวฮินดูนั้น เริ่มต้นด้วยการกำเนิดเป็นปลา เป็นเต่า (สัตว์ในน้ำ) ก่อน แล้วจึงมาเป็นหมี (สัตว์) เป็นครึ่งคนครึ่งสัตว์ (นรสิงหาวตาร) ตามลำดับ ต่อมาจึงเป็นคนที่ยังไม่สมบูรณ์ (คนแคะหรือวามนาวตาร) แล้วก็เป็นคนป่าเถือขวาน (ปรศุรามาวตาร) ในที่สุดจึงเป็นคนที่เจริญแล้ว เป็นลูกตัวอย่าง เป็นสามีอันเป็นแบบฉบับ เป็นผู้นำและเป็นกษัตริย์ในอุดมพรตนะ (พระรามในเรื่องรามเกียรติ์) ต่อมาก็

พัฒนายิ่งขึ้นเป็นครูบาอาจารย์คน (พระกฤษณะและพระพุทธรเจ้า) ตามลำดับ สารบัญชี่แห่งการ “อวตาร” เป็นชั้นๆ ไปเช่นนี้ หากจะพิจารณากันโดยใช้หลักใหญ่เข้าประกอบแล้ว ก็คงจะเห็นได้ว่าไม่สู้ห่างไกลจากหลักวิวัฒนาการของโลกเท่าไรนัก

(กรฤณา กุศลาสัย และเรื่องอุไร กุศลาสัย, 2550: 309-310)

ภาพที่ 2 มัสยาวตาร และภาพที่ 3 วราหาวตารของพระวิษณุ

ศิลปะอินเดียสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 18

ภาพจาก: www.wikimedia.org

จะเห็นได้ว่า มุมมองการอวตารในแง่มุมมองทางสังคมวิทยา มองการอวตารในรูปแบบต่างๆ เป็นไปตามหลักวิวัฒนาการของโลก ส่วนผู้วิจัยมองว่า เหตุที่พระมหาเทพสำแดงพระองค์ในรูปสัตว์ อมนุษย์ และมนุษย์ เป็นไปตามสภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ในช่วงต้นยุค โลกยังไม่สงบ อสูรเหิมเกริมออกรังแกเหล่าเทพและมนุษย์ ทำให้พระมหาเทพต้องอวตารพระองค์ลงมาในรูปสัตว์หรือมนุษย์ที่มีพลังอำนาจมาปราบอสูร ต่อมาเมื่อโลกสงบ ปัญหากายนอกหมดไป มนุษย์กลับเผชิญกับปัญหา

ภายในจิตใจของตัวเอง มนุษย์มีศีลธรรมเสื่อมทรามลง หันเหออกจากเส้นทางแห่งธรรมะ พระมหาเทพจึงต้องอวตารสู่โลกในร่างมนุษย์เพื่อสื่อสาร สั่งสอนและนำทางแก่มวลมนุษย์ผู้หลง ชี้แนะหนทางให้มนุษย์เดินไปสู่จุดหมายปลายทางที่ถูกต้อง

คุณสมบัติของพระเจ้าในร่างมนุษย์

Huxley (2009: 21) ได้กล่าวถึง คุณสมบัติขององค์อวตารในร่างมนุษย์ไว้ว่า “เมื่อพระเจ้าลงมาอยู่ในร่างมนุษย์ พระองค์ก็มีคุณสมบัติเช่นพระเจ้าผู้มีรูป แต่แสดงออกภายใต้ข้อจำกัดของกายมนุษย์ที่เกิดขึ้นในโลก ณ ขณะนั้น” ดังนั้น แม้พระเจ้าผู้เป็นทิวียะจะทรงไว้ซึ่งมหิทธานุภาพประการต่างๆ ครั้นลงมาอยู่ในกายเนื้อ ก็จะถูกจำกัด ไม่สามารถสำแดง หรือบางทีก็ตั้งใจไม่สำแดงสิ่งทีนอกเหนือวิสัยมนุษย์ แต่มีข้อยกเว้นสำหรับการอวตารที่เสด็จลงมาเฉพาะกิจในช่วงสั้น องค์อวตารแม้ว่าจะถูกจำกัดอยู่ในร่างมนุษย์ แต่คุณสมบัติเฉกเช่นเดียวกับพระเจ้าก็ยังคงอยู่ ทรงไว้ด้วยมหิทธานุภาพ (Omnipotence) มีพลังและอำนาจที่ไม่จำกัด

อดีตเราจะเห็นได้ว่าองค์อวตารมีพลังกำลังมหาศาลสามารถปราบยักษ์ อสูรให้ราบคาบได้ ดังเช่นพระนารายณ์ที่อวตารลงมาในปางต่างๆ ส่วนองค์อวตารในยุคหลังๆ จะแสดงออกในรูปของการมอบสิ่งของ ท่านศรี สัตยา ไส บาบา เสกสิ่งของต่างๆ ให้แก่ผู้ที่นับถือ เช่น ผงวิภูติ แหวน นาฬิกา รูปภาพ เป็นต้น การช่วยเหลือผู้ที่นับถือให้รอดพ้นจากวิกฤตการณ์ หรือความเจ็บป่วยต่างๆ

ความเป็นสัพพัญญู (Omniscience) คือ การรู้แจ้งอดีต ปัจจุบัน และอนาคต รู้ความในใจความคิดของบุคคลอื่นๆ ล่วงรู้เหตุการณ์ต่างๆ ล่วงหน้า มีความรู้ทั้งทางโลก และทางธรรมเป็นอย่างดี ดังที่พระกฤษณะกล่าวกับพระอรชุนถึงความ เป็นสัพพัญญูของพระองค์ว่า “อรชุน! อาตมารู้อะไรทั้งที่เป็นอดีต ปัจจุบัน และอนาคต แต่ไม่มีใครรู้จักอาตมา” (กฤษณะไทวปายนวุยาส, 2509: 92) และ “บุรุษ (อาตมานัน) ซึ่งเป็นสัพพัญญูเห็นที่สุดในโลก ยั่งยืน เป็นผู้บังคับ ละเอียดที่สุด ในบรรดาสิ่งที่ละเอียดด้วยกัน ทรงไว้ซึ่งสัตวโลกทั้งปวง มีสภาพเป็นอจินไตย รุ่งเรือง สุขใส เพราะอยู่เหนือความมืดแห่งอวิชชา” (กฤษณะไทวปายนวุยาส, 2509: 98)

องค์อวตารในสมัยปัจจุบันอย่างเช่น ท่านไล บาบาแห่งเซอร์ดิกิทรังเปี่ยมไปด้วยคุณสมบัติข้อนี้ แม้ท่านไล บาบาแห่งเซอร์ดิกิจะไม่ได้เป็นแพทย์ แต่ท่านก็สามารถรักษาผู้ที่เจ็บป่วยจากโรคต่างๆ ให้หายได้ ด้วยการใช้สมุนไพรร่างกายต่างๆ ทั้งยังทราบถึงกระบวนการทำงานต่างๆ ในร่างกายอีกด้วย ดังที่ Rigopoulos (1993: 65) กล่าวไว้ว่า

ท่าน [ไล บาบา] รวบรวมสมุนไพรรักษาโรคและยาราคาไม่แพงจากร้านค้าท้องถิ่น และใช้รักษาคนป่วย กล่าวกันว่าท่านรักษาผู้ถูกงูกัด และรักษาโรคเรื้อน โดยใช้พิษงู และ รักษาโรคตาเน่าด้วยบิบา (ล้างด้วยลูกรักษน) ซึ่งมีสภาพเป็นต่างปราศจากเชื้อโรค หลายคนเริ่มเรียกท่านว่า ฮากิม (hakīm) “หมอ” ความรู้ทั้งด้านการแพทย์บวกกับการปฏิบัติโยคะ แสดงว่าท่านรู้ความลับของสรีรวิทยามนุษย์และเวทมนตร์ แม้ว่าบาบาไม่เคยเขียนสิ่งใดและแน่นอนว่าท่านไม่ได้เข้าเรียนในโรงเรียน แต่สำหรับสาวกของท่านแล้วท่านคือ สรวัชญะ (Sarvajña), บุคคลผู้เป็นสรรพปัญญา

ตัวอย่างการล่วงรู้เหตุการณ์ต่างๆ ของท่านศรีสัตยา ไล บาบา ดังเช่นประสบการณ์ของฟิลลิส คริสตัล ที่เล่าถึงท่านไล บาบาเตือนเธอเกี่ยวกับอุบัติเหตุที่จะเกิดขึ้นว่า

ฉันซึ่งใจเมื่อฉันระลึกถึงความเอื้ออาทรที่ท่านเตือนล่วงหน้าเกี่ยวกับอุบัติเหตุ ทำให้ฉันมีสติและเตรียมความพร้อมตั้งในกรณีของพวกจักรยาน และท่านก็จะทำเช่นนั้นอีกในเวลาอื่น (Krystal, 1994: 119)

นอกจากองค์อวตารจะมีคุณสมบัติทรงไว้ซึ่งมหิทธานุภาพและเป็นสรรพปัญญาแล้ว องค์อวตารยังมีคุณสมบัติสำคัญอีกประการหนึ่งคือ ปรางค์พระองค์อยู่ในทุกหนทุกแห่ง (Omnipresence) ดังข้อความที่พระกฤษณะประกาศกับบอร์ชุน

ว่า “ดูก่อนคฤหาเกศ อาตมาเป็นอาตมอันอาศัยอยู่ในสรรพสัตว์ และอาตมาเป็น เบื้องต้น ท่ามกลาง และที่สุดของสัตว์ทั้งหลายโดยแท้” (กฤษณโศปายนวุยาส, 2509: 122)

อีกเหตุการณ์หนึ่งที่แสดงให้เห็นคุณสมบัติข้อนี้คือ เมื่อครั้งพระกฤษณะ สำแดงทิพรูปของพระองค์ตามคำร้องขอของอรชุน ดังเหตุการณ์ในอภยาระที่ 11

พระกฤษณะตรัส

...อาตมาจักให้จักษุทิพย์แก่ท่าน ท่านจงดูอำนาจแห่งโยคะ อัน เป็นทิพย์ของอาตมา

สญชัยทูลท้าวธฤตราษฎร์

...ราชัน! พระหริ จอมมหาโยคีตรัสดังนี้แล้ว จึงแสดงทิพรูปอัน ยิ่งใหญ่แต่ท้าวอรชุน บุตรของนางปฤถาต่อไป ซึ่งมีหลายพักตร์ หลายเนตร นำชมหลากหลาย มีทิพยาภรณ์ชิ้นน้อย เจ็ดเจ็ด ทิพยาวุธมากมาย ทรงมาลัยและผ้าทิพย์ ลูบไล้ของหอมทิพย์ เป็นเทพผู้ล้นด้วยสรรพความอัศจรรย์ ไม่สิ้นสุดปรากฏทุกแห่ง แสงอาทิตย์ดั่งพันดวง ประดับขึ้นพร้อมกันในฟากฟ้า แสงนั้นจะ พอเปรียบแสงจรัสของพระมหาตมฉันนั้นได้บ้าง ในเวลานั้นโลก ทั้งหมดซึ่งจำแนกออกไปเป็นหลายอย่าง ท้าวปาณฑุได้เห็น รวมกันอยู่ ในร่างของพระมหาเทพนั้น

(กฤษณโศปายนวุยาส, 2509: 134)

กล่าวโดยสรุปพระมหาเทพและองค์อวตารนั้นมีคุณสมบัติเช่นเดียวกัน คือทรงไว้ซึ่งมหิทธานุภาพ (Omnipotence) ความเป็นสัพพัญญู (Omniscience) และปรากฏอยู่ในทุกหนทุกแห่ง (Omnipresence) หากแตกต่างกันที่องค์อวตารนั้น ถูกจำกัดในร่างของมนุษย์ ด้วยความเป็นมนุษย์ที่ถูกจำกัดอยู่ในโลกแห่งกาละ องค์อวตารจึงต้องละจากโลกนี้ไปเมื่อหมดสิ้นอายุขัย

ระดับของการอวตาร

ในการอวตารของพระมหาเทพลงมาสู่โลกมนุษย์นั้น พระมหาเทพยังคงประทับอยู่เบื้องบนเช่นเดิม การแบ่งภาคหรือการอวตารลงมาสู่โลกมนุษย์ เป็นเพียงการเจียดกระแสนของพระองค์ลงมาสู่โลกมนุษย์เท่านั้น ดังที่ วิสุทธิ์ บุญกุล (2550: 336) ได้อธิบายถึงเรื่องการอวตารไว้ว่า “การแบ่งภาคของพระวิษณุหรือพระนารายณ์นี้เรียกว่า “อวตาร” ซึ่งหมายความว่า พระองค์ยังประทับอยู่บนสวรรค์ของพระองค์ แต่ส่วนหนึ่งของพระองค์จะปรากฏเป็นมนุษย์ (หรือเทพองค์ใดองค์หนึ่ง) ในโลกเบื้องล่าง และอวตารของพระองค์ที่อยู่ในโลกเบื้องล่างนี้อาจมีส่วนของพระวิษณุมากขึ้นเพียงใดก็ได้”

วิสุทธิ์ บุญกุล (2550: 336) ได้กล่าวถึงการแบ่งภาคอวตารลงมาของพระวิษณุ เมื่ออวตารลงมาเป็นพระกฤษณะ พระราม พระภรต พระลักษมณ์ และพระศัตรุทนต์ ที่ปรากฏในคัมภีร์ปุราณะไว้ว่า

...ในกรณีการอวตารของพระองค์มาเป็นพระกฤษณะ คัมภีร์ปุราณะถือว่า ส่วนของพระกฤษณะทั้ง 4 ใน 4 ส่วนมาจากพระวิษณุคือ เต็มร้อยละ 100 ในกรณีของพระรามในเรื่องรามายณะ พระรามเป็นอวตารเพียง 2 ใน 4 ส่วน พระภรต 1 ใน 4 ส่วน พระลักษมณ์และพระศัตรุทนต์ องค์กรละ 1 ใน 8 ส่วน แต่ตลอดเวลาที่พระองค์แบ่งภาคลงมายังโลกเบื้องล่าง พระองค์ยังคงเป็นพระวิษณุอยู่ในสวรรค์ของพระองค์ตามปกติ

การอวตารของพระมหาเทพนั้น สามารถแบ่งออกได้เป็นสองระดับคือการอวตารย่อยและการอวตารใหญ่ ท่านปรมहังสะ โยคันนทะ กล่าวถึง การอวตารย่อยไว้ว่า “พระเจ้าผู้ซึ่งไม่ได้ปลดปล่อยพระองค์โดยสมบูรณ์ เรียกว่า อวตารย่อย (khaṇḍa avatars) หรือการเจียดบางส่วนอวตารลงมา (partial incarnation) สู่โลกเพื่อไถ่ถอนวิญญานแต่ไม่มีพันธกิจในโลกที่เห็นได้ชัด” องค์อวตารย่อยนั้นได้แก่ “ครูบาอาจารย์ที่ลงมาทำหน้าที่สั่งสอนเรื่องทางจิตวิญญาณ ท่านเหล่านี้ได้รับพระ

รัชสมัยของพระสิริโพธิ์โรจน์” (เมอร์เฟต, 2551: 2) การอวตารย่อยยังพบได้เสมอในประเทศอินเดีย

ส่วนองค์อวตารใหญ่นั้น (pūrṇa incarnation) พระมหาเทพจะอวตารลงมาสู่โลก เมื่อเกิดเหตุการณ์วิกฤตขึ้น ดังที่ท่านไล บาบากกล่าวถึงการปรากฏพระองค์ขององค์อวตารใหญ่ในโลกมนุษย์ว่า “องค์อวตารใหญ่นั้น นานๆ จึงจะปรากฏ หลายนๆ ศตวรรษผ่านไปจึงจะจุติลงมาสักองค์หนึ่ง กล่าวคือ จะเสด็จลงมา ก็ต่อเมื่อโลกอยู่ในภาวะวิกฤตจริงๆ คือเมื่อโลกเผชิญภัยร้ายแรงจากสิ่งชั่วร้ายหรือจากพลังที่ถ่วงรั้งให้ถอยหลังเข้าคลอง ทำให้พลังฝ่ายธรรมะ ฝ่ายเทพ หรือพลังที่จะก้าวไปข้างหน้าตกเป็นเบี้ยล่าง องค์อวตารเสด็จมาในฐานะเป็นยามี่ฤทธิ์แรงที่จะปลิดปลดทำลายพิษร้ายในมนุษยชาติ และกระทุ้งวิวัฒนาการของกระแสจิตมนุษย์” (เมอร์เฟต, 2551: 6)

ในทุกๆ ยุค องค์อวตารใหญ่จะปรากฏพระองค์ลงมาช่วยปกป้องโลกให้พ้นภัย ดังที่ท่านปรหมังสะ โยคนันทะ (Yogananda, 2010: 440-441) ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ว่า “ในทุกๆ ยุค พระเจ้าจะอวตารลงมาเป็นผู้ช่วยให้พ้นภัย (ในรูปเต็มพระองค์) เพื่อฟื้นฟูความดี ปกป้องจิตวิญญาณ ช่วยกำจัดและทำลายความชั่วร้าย การสำแดงพระองค์ในรูปนี้เรียกว่า ปุรณอวตาร (อวตารเต็มพระองค์)”

สรุป

จากการศึกษาการอวตารในศาสนาฮินดูตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สรุปได้ว่าการอวตารคือการแบ่งภาคหรือการลงมาของพระมหาเทพ และเทพต่างๆ สู่โลกมนุษย์ สำแดงพระองค์ในรูปของมนุษย์ อมนุษย์และสัตว์ ในยุคแรกเริ่มที่โลกเรายังวุ่นวาย พระเจ้าสำแดงพระองค์ในรูปอมนุษย์และสัตว์ เพื่อปราบอสูรและแทตย์ที่มาระรานเหล่าเทพและมนุษย์ ส่วนในสมัยหลังโลกเจริญขึ้น มนุษย์เผชิญกับปัญหาภายในจิตใจตัวเอง พระมหาเทพจึงต้องอวตารลงมาเพื่อสั่งสอน ชี้แนะหนทาง และเป็นต้นแบบในรูปมนุษย์ ถ้าหากเราค้นความหมายของคำว่า อวตาร ในปัจจุบัน จะพบว่า ความหมายของคำ อวตาร นั้นแคบเข้า เหลือเพียงการแบ่งภาค

หรือการลงมาสู่โลกในรูปของมนุษย์เท่านั้น การอวตารลงมาสู่โลกมนุษย์ มีระดับการอวตารที่แตกต่างกันไป องค์อวตารที่ลงมาสู่โลกมนุษย์จะมีทั้งองค์อวตารย่อยและองค์อวตารใหญ่

การลงมาสู่โลกมนุษย์ขององค์อวตารนั้น เป็นการลงมาที่มีวัตถุประสงค์ องค์อวตารมีพันธกิจที่จะต้องทำให้สำเร็จในการอวตารแต่ละครั้ง พันธกิจที่ทำนั้นก็แตกต่างกันไปตามวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นบนโลก ได้แก่ การลงมาเพื่อปราบ การลงมาเพื่อสั่งสอน ชี้นำหนทางสู่สัจธรรมสูงสุด และการเป็นต้นแบบ ทุกพันธกิจที่องค์อวตารทำนั้นล้วนเป็นไปเพื่อสร้างความสงบสุขให้แก่โลก

บรรณานุกรม

กรุณา-เรืองอุไร กุศลาสัย. 2550. การตีความความรู้เรื่องอินเดียทางวัฒนธรรม พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: ศยาม.

กฤษณะไทวปายนุยาส. 2509. ศรีมัททกวีคดีตา (หรือเพลงแห่งชีวิต). แปลโดย แสง มนวิฑูร. กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.

กิงแก้ว อัตถการ. 2552. ความเป็นมาของนาฏยศิลป์จากสมัยพระเวท และประวัติศาสตร์ของอินเดียจากสมัยพระเวทสู่สมัยฟื้นฟูศาสนาตั้งเดิมของชมพูทวีป. พิษณุโลก: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.

มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. 2516. เทพเจ้าและสิ่งน่ารู้. กรุงเทพฯ: ธรรมบรรณาคาร.

เมอร์เฟ็ต, เฮาเวิร์ด. 2551. อวตาร. แปลโดย กิงแก้ว อัตถการ. พิษณุโลก: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ราชบัณฑิตยสถาน. 2546. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คพับลิเคชั่นส์.

วิสุทธ์ บุษยกุล. 2550. “พระวิษณุ.” ใน พจนานุกรมศัพท์วรรณคดีไทย สมัยอยุธยา อธิรุทธาฉันท์, หน้า 334-339. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

- Armstrong, Jeffrey. 2010. **Spiritual Teachings of the Avatar**. New York: Atria Books.
- Courtois, Luc. 2008. **The Promise Fulfilled (part two)**. Bangalore: Message Publications.
- Hislop, John. 1985. **My Baba and I**. California: Birth Day Publishing.
- Huxley, Aldous. 2009. **The Perennial Philosophy**. New York: Harper Perennial Modern Classics.
- Kriyananda, Swami. 2007. **The Essence of the Bhagavad Gita**. 2nd ed. Nevada City: Crystal Clarity Publishers.
- Krystal Phyllis. 1994. **Sai Baba: The Ultimate Experience**. York Beach: Samuel Weiser.
- Rigopoulos, Antonio. 1993. **The Life and Teachings of Sai Baba of Shirdi**. New York: State University of New York Press.
- Shastri, J.L., ed. 1999. **Ancient Indian Tradition and Mythology Vol.10**. Dehli: Motilal Banarsidass.
- Shastri, J.L., ed. 2002. **Ancient Indian Tradition and Mythology Vol.3**. Dehli: Motilal Banarsidass.
- Yogananda, Paramahansa. 2010. **God Talks with Arjuna: The Bhagavad Gita**. California: Self Realization Fellowship.